

בחשכת ביטנו של מיכל המים באוניה 'קדיו' (Cadio)

סיפורו של 'הגדעוני' ראובן "פופכן" אורן (המכונה "ישי")

אחת הבעיות של 'המוסד לעלייה ב' אחרי מלה"ע ה-II הייתה איך לשלוח את שליחי 'המוסד' והפלי"ם לחו"ל, לארצות שהיו בהם מחנות ניצולי-השואה המועמדים לעלייה. היו כמה שיטות, למשל ניצול מסמכים של חברי 'החבורה', חיילי הבריגאדה שחזרו כביכול מהארץ ליחידותיהם באירופה, או ניצול ספינות מעפילים שלא נתפסו (כגון 'דלין' שהגיעה לחוף שדות-ים ב-28 באוגוסט 1945 עם 37 מעפילים ולקחה איתה בחזרה 5 מלווי-פלי"ם¹). שיטה נוספת הייתה לשלוח את השליחים כתיירים בדרכונים פלסטיניים של 'ממשלת המנדט הבריטי' בטיסה או באוניה. השיטה שבה עוסק סיפורנו הייתה שיחוד רב החובל של 'קדיו', אוניית נוסעים-מטען יוונית, שבמקורה הייתה קורבטה קנדית². האוניה פקדה את חופי הארץ ורב החובל אפשר לשליחים לעלות לאוניה כ"נוסעים סמויים" (Stowaways).

בשליחותי הראשונה יצאתי ב'קדיו'. צוידתי במזוודה עם בגדים לתפארה תוצרת אוסוולד את הס בנחלת בנימין, שהייתה למעשה מעין תלבושת אחידה של כול השליחים וכללה גם מגבעות ועניבות שלא ידענו לקשור, כאילו יצאנו משטנץ אחד. לאחר מכן קיבלנו, אני וחברים נוספים - שלמה רוזן, רובקה הירש (לימים יתיר), דוד מימון וגדע שוחט - הודעה להתייצב אצל דוד נמרי בחיפה. שם הולבשנו בבגדי עבודה של סוורים והועברנו בסירה של 'חברת העוגן' לצד המוסתר מהחוף של האוניה, טיפסנו בסולם חבלים לאוניה והתייצבנו בפני רב החובל. הנסיעה הייתה די נעימה, שיכנו אותנו בחדר האוכל של 'הדורמיטורי' (מחלקה רביעית). ביום אכלנו אחרי הנוסעים במחלקה הרביעית ובלילה ישנו שם על הספסלים. הגענו למרסי וחברים שהיו שם לפנינו עזרו לנו ל"התפלח" לחוף, כשאנו מסננים מתחת לאפנו "Equipage" (צוות בצרפתית), ואכן כך נראינו עם הבגדים המלוכלכים בני השבוע שלבשנו באוניה.

המשכתי לשטוקהולם, שם השתתפנו יוס'לה הובר-דרור ימאי הפלי"ם ואנוכי 'הגדעוני' בהכנת האוניה 'סן מיגואל' - אונייה שוודית בת שבעים (!) נשאת דגל פנמה - ובהפלגתה למרסיי. בדרכנו העמסנו פחם באלג'יר; מזון, מים ופחם קיבלנו במרסיי. את המעפילים ובראשם שאול ביבר, שצורף כמלווה³, קלטנו בפורט דה-בוק. בדרכנו ארצה הוסב שם האוניה ל'המעפיל האלמוני', לזכרו של מעפיל שנהרג יום קודם לכן על סיפון הספינה 'לנגב'. ב-16 בפברואר 1947 נתפשו ע"י הצי הבריטי. איתרע מזלי ובמאי 1947 יצאתי שוב לצרפת על סיפון 'הקדיו', שפקדה את הארץ פעמיים בחודש בקו חיפה-פיראוס-גינאה-מרסיי.

קצת לפני שהגענו לפיראוס קרא רב החובל לקבוצה שלנו, שכללה את שלום בורשטיין 'הגדעוני', מוקה לימון, איציק לנדואר 'הגיבור', המכונאי אלכס שכט, דוד מיימון ואנוכי (עבור שנינו הייתה זו נסיעה שנייה ביחד על 'הקדיו'). רב החובל הסביר לנו ש"בימים אלה" מתחוללת מלחמת אזרחים ביוון והמשטרה מנסה לצוד קומוניסטים המבקשים לברוח מיוון. ולכן, כדי לשמור על שלומנו הוא יכניס אותנו למחבוא ב-Forepeak - טנק מים רזרבי בחרטום האוניה. הלכנו אחרי כבודו לחרטום וראינו מלחים מסלקים מספר שקי מלט ומגלים את המכסה העגול של הטנק. כולנו נכנסנו פנימה ובתוך דקה נסגר המכסה אחרינו במספר ברגים כנהוג, ושמענו כיצד שקי המלט נזרקים חזרה על המכסה. השעה הייתה שעת בוקר, אך מצאנו את עצמנו בעלטה מלאה, כשאיננו יודעים כמה זמן נצטרך לשהות שם.

¹ הופמן פטר, כצנלסון צבי-מירי, ערמון אליעזר, רבינוביץ משה ורותם ישראל.

² 'קדיו' הייתה "אחות" של ספינות המעפילים 'יאשיוו ווג'וד' ו'הגנה'.

³ מפקד האוניה מראשית דרכה בשטוקהולם היה יוס'לה דרור, ימאי הפלי"ם ובוגר קורס חובלים. שאול ביבר, שהיה מ"מ בפלמ"ח, צורף, כמ"מים נוספים, לשאת בנטל שהלך וגבר בכל הקשור לארגון המעפילים.

עמדנו צפופים זה לזה. אחרי שעתיים שלוש התחלנו להרגיש בחוסר אוויר. שניים מהחברה, כל אחד בתורו, הדליק גפרור ואז ראינו (כמו שלימדו אותנו בשיעורי הפיסיקה) כיצד הלהבה נפרדת מהגפרור ומטפסת כלפי מעלה ברדיפה אחרי החמצן. אחרי הגפרור השני אמרתי לחברה להפסיק כי חבל על מעט החמצן ההולך ואוזל. עוד זה מדבר וזה בא. שמענו רעש מוזר ולא ידענו מהו. אחרי כרבע שעה הרגשנו פתאום שהרגליים שלנו נרטבות. כעבור דקות נוספות המים עלו עד כדי כך שטיפסנו על פסי החיזוק האורכיים שבשני צידי הטנק הפנימיים. הרגשנו כמו קופים עם הרגליים על שלב אחד, והידיים, שניים שלושה פסי מתכת מעל זה. **למזלנו**, רב החובל שפחד מאד מהמשטרה החליט בכל זאת להבריח קומוניסט אחד. הרי הכסף יענה את הכול. פתאום נפתח המכסה מעלינו, פרץ אוויר צח הגיע אלינו ובאותו הרגע הושלך בן אדם נוסף פנימה. אנחנו פרצנו בצחוק, בגלל חוסר האוויר ששהינו בו והקומוניסט, צרח מפחד. תוך שניות נסגר המכסה מחדש. אחרי כחצי שעה שמענו והרגשנו שהאוניה החלה לנוע ואכן מספר דקות לאחר מכן, נפתח המכסה ויצאנו מהטנק בו היינו כלואים. (מלצר שיכור זיהה את דוד מיימון ואותי כ"נוסעים חוזרים" והתבטא בצורה שהחשידה אותנו...).

הוזמנו שנית לרב החובל. הוא התנצל והסביר לנו שהם לא היו אמורים למלא את הטנק הרזרבי במים וקצת לפני שהקומוניסט נזרק אלינו הוא טלפן למכונאי הראשי: "אני מניח שאתה לא ממלא את הטנק במים". המכונאי ענה שאכן בגלל מזג האוויר המצופה החל למלא גם את הטנק הרזרבי. רב החובל נתן לו הוראה שיפסיק מיד למלא, "משיקולי שיווי משקל" של האוניה. על כוסיות הוויסקי שנתכבדנו, הבנו שהקפטן לא גילה אפילו למכונאי הראשי את עובדת היותנו מוחבאים בטנק וזאת כדי להכניס לכיסו את כול כסף השוחד שקיבל בגין ההברחה. היה זה סכום גדול מאד, ארבעים סוברנים (ליש"ט זהב) לראש - מאות דולרים לאדם. הוא דיבר על ליבנו שלא נספר על התקרית ל"מוסד לעליה ב".⁴

הערות השוליים נוספו ע"י יהודה בן-צור.

⁴ **מזל מזל:** שבועיים לאחר מכן, בתחילת יוני 1947 נתפסה על ידי המשטרה היוונית קבוצה נוספת על סיפון 'הקדיו', שכללה את הירש ראובן, אפרים טלמון, 'צ'רצ'יל-מנחם כהן, גבי פבר, ושני מח"לניקים פקובסקי ושמטרלינג. הם נשפטו וישבו חודשיים ביוון ולאחר מכן הוסגרו לבריטים, הוחזרו לארץ וישבו כשבועיים נוספים.